

kan vermirdi. Belə bir şəraitdə xalqımızın ümummilli liderinin bəyanatı müstəsna əhəmiyyət kəsb etmişdi. Heydər Əliyev uzun illər Azərbaycana rəhbərlik etmiş və Moskvada çalışanda da Azərbaycanda gedən prosesləri yaxından izləmişdi. 20 Yanvar hadisələri ərəfəsində ulu öndər Heydər Əliyev Moskvada təcrid vəziyyətində yaşayırdı.

Heydər Əliyev böyük lider kimi Azərbaycana qayıdıb yenə də xalqa xidmət göstərmək istəyirdi. Amma nə Moskva, nə də Azərbaycanın rəhbərliyi buna imkan vermirdi. Əlbəttə ki, o dövrdə başlayan azadlıq mübarizəsinin önündə Heydər Əliyev kimi böyük lider və siyasətçi getsəydi, proseslər tamamilə xalqımızın xeyrinə olacaqdı, Dağlıq Qarabağ məsələsində ermənilər öz məqsədlərinə nail ola bilməyəcəkdilər. Yəni, Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə azadlıq mübarizəsinin qarşısını heç bir qüvvə ala bilməzdi və bu mübarizədə haqqında danışdığımız faciə də ol-

Torpaqlarımızın bütövlüyü və dövlətçiliyimizin bərpası uğrunda ümumxalq hərəkatının qanlı və şanlı səhifəsi olan 20 Yanvar faciəsi xalqımızın azadlıq mübarizəsi tarixində müstəsna və şərəfli yer tutur. Bu faciə qırmızı imperiyanın 1920-ci ilin 28 apreliyində kütləvi qırğınlar və zorakılıq yolu ilə müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyətini süquta yetirməsinin, xeyli ərazimizin qonşu respublikalara rəşqəş edilməsinin, soydaşlarımıza qarşı sonrakı repressiyaların və davamlı deportasiya siyasətinin növbəti qanlı aksiyası idi.

İstiqlaliyyətə aparan yol

20 Yanvar hadisəsi yalnız tarixi faciə deyildir. Müqayisələr göstərir ki, insanların müstəqillik, azadlıq, vətənpərvərlik uğrunda bir araya gələrək verdikləri qurbanlar, bu zaman yaşadıkları faciələr gələcək nəsillər üçün qürur, iradə, ideoloji prioritet prinsiplərini də müəyyənləşdirir. 20 Yanvar hadisəsi də ölkəmizin yeni tarixində məhz belə hadisələrdəndir. Bu gün həmin hadisəni anan hər bir Azərbaycan vətəndaşının qəlbində bu amallar yaşayır: Azərbaycan-azərbaycançılıq, Vətən-vətəndaşlıq, dövlət-dövlətçilik, milli iftixar- milli qürur... Deməli, bu kimi prioritet amalları özündə yaşadan faciə qurbanları həmişə iftixar yerimiz, həmin hadisə isə anım günümüz, hüzn günümüz olmaqla bərabər məqsədlərimizin, dövlətçiliyimizin, azərbaycanlılığımızın gələcək uğurlarının və möhkəmliyinin ideoloji təməl prinsiplərindəndir.

Həm ümumxalq faciəsi, həm də müstəqillik, istiqlal uğrunda xalqımızın apardığı milli azadlıq hərəkatının zirvəsi kimi 20 Yanvar hadisəsi Azərbaycan tarixinə həkk olunmuşdur. Ümummilli lider Heydər Əliyevin söylədiyi kimi, "bu təcavüz xalqımızı mənəvi cəhətdən çox sarsıtsa da, itkilərə məruz qoysa da, onun mənliliyini tapdalaya bilmədi, qürurunu sındıra bilmədi, qəhrəmanlıq salnaməsinə yeni bir səhifə kimi yazıldı". Doğrudan da, 20 Yanvar hadisəsi ərəfəsi və bu hadisədən sonrakı dövr göstərdi ki, 70 il sovet sistemində yaşamasına baxmayaraq, azərbaycanlıların vətəndaşlıq anlamı tefəkkürünü çərçivəyə salmaq mümkün olmamış, xalqımız tarixi yaddaş və milli özünüdərk keyfiyyətlərini qoruyub saxlamışdır.

20 Yanvar faciəsi "beynəlmiləçilik və xalqlar dostluğu" pərdəsi altında hökm sürən SSRİ adlı imperiyanın mahiyyətini açmış, bu dövlətə az-çox inanan insanların inamını sarsıtmışdı. Xalqın iradəsini qırmaq məqsədilə törədilmiş bu qanlı terror Azərbaycan xalqının milli-azadlıq və müstəqillik uğrunda apardığı hərəkata güclü təkan vermiş və respublikada siyasi mübarizə yeni bir mərhələyə daxil olmuşdu.

O zaman haqqın-ədələtin müdafiəsi yolunda canlarını qurban vermiş Vətən övladları isə şəhidlik zirvəsinə ucalmaqla, xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinə yeni, parlaq səhifələr yazdılar və bununla da 20 Yanvar gününü şərəf və ləyaqət tarixinə çevirdilər. Azərbaycanın istiqlal uğrunda canlarını qurban verən şəhidlərimizin əbədi heykəli hər bir azərbaycanlının ürəyində ucalır. Xalqımızın ziyarət yerinə çevrilmiş Şəhidlər Xiyabanında yanan əbədi məşəl şəhidlərin ruhuna xalqımız tərəfindən olan ehtiram və dövlətimiz tərəfindən verilən qiymətdir.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusu bölmələrinin erməni quldur dəstələri ilə birgə Azərbaycan xalqına qarşı gerçəkləşdirədiyi hərbi müdaxilə - kütləvi terror aktı nəticəsində Bakıda 134 müxtəlif vətəndaş öldürülmüş, 600-dən çox adam yaralanmışdı. 1990-cı ilin yanvar qırğını nə qədər faciəli olsa da, Azərbaycan xalqının iradəsini, milli azadlıq uğrunda mübarizə əzmini qıra bilməmişdi.

Bu qanlı hadisəyə öz münasibətini bildiren ilk şəxs ümummilli lider Heydər Əliyev olmuşdu. O zaman Moskvada təqiblər şəraitində yaşayan xalqımızın Ümummilli Lider böyük çətinliklə 21 yanvarda ailə üzvləri ilə birlikdə Azərbaycanın Moskvadakı Daimi Nümayəndəliyinə gəlmiş, burada keçirilən mətbuat konfransında çıxış edərək Bakıda törədilən misilsiz qanlı aksiyanı törədən şəxsləri kəskin şəkildə tənqid etmişdi. Heydər Əliyev müstəsna bir cəsərlə bu hadisəni hüquqa, demokratiyaya yad, humanizmə və ölkədə elan olunmuş hüquqi dövlət quruculuğu prinsiplərinə zidd hesab etdiyini bildirmişdi.

Həmin il Vətənə qayıdıb o vaxtkı nankor rəhbərlərin törətdiyi maneələr səbəbindən doğulduğu Naxçıvana üz tutan, burada qədirbilən vətəndaşların respublika parlamentinə deputat seçdiyi ulu öndər Heydər Əliyev 7 mart 1991-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sessiyasında çıxış edərək 20 Yanvar hadisəsini növbəti dəfə çox sərt şəkildə tənqid etmişdi: "1990-cı il yanvarın 20-də İttifaq dövləti tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı hərbi təcavüz edilmişdir. Heç bir əsas olmadan, xəbər vermədən, dövlət qanunlarını kobudcasına pozaraq, Bakı şəhərinə müasir silahlı sovet ordusunun qoşun hissələri yeridilmiş, onlar vəhşilik, qəddarlıq etmiş, nəticədə nəhəng qan tökülmüş, yüzlərlə adam həlak olmuş, xəsarət almış, itkin düşmüşdür".

Öz çıxışında Heydər Əliyev qatillərini aşkarlanması məsələsini qaldıraraq, 20 Yanvar faciəsinə Ali Sovetin sessiyasının qiymət verməli olduğunu vurğulamışdı. Qanlı Yanvar faciəsi ilə bağlı Heydər Əliyevin verdiyi kəskin bəyanatları Azərbaycan tarixində yeni siyasi dövrün başlanğıcı kimi qəbul etmişdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin həmin bəyanatı faciəyə ilk mötəbər siyasətçi kimi müstəsna tarixi əhəmiyyətə malikdir. Çünki sovet rejimi özünün törətdiyi qanlı hadisələri gizlətməyə çalışırdı. Ona görə də, Azərbaycanı informasiya blokadasında saxlayır və ölkədən kənara bu qırğın haqqında məlumat çıxmasına im-

mayacaqdı. Ona görə də, rəhbərlik çalışırdı ki, Heydər Əliyev mümkün qədər bu hərəkata rəhbərliyindən kənardə qalsın. Bütövlükdə, 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı ulu öndərimizin Moskvada verdiyi bəyanat Azərbaycanın müstəqillik tarixinin ən böyük aktlarından biridir. 1990-cı illərin əvvəlində baş verən hadisələr də göstərdi ki, Heydər Əliyev böyük siyasi xadimdir və millətin lideridir. Xalqın təkidi ilə hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev tez bir zamanda doğma Vətəni təlatümdən, parçalanmaqdan xilas etdi.

Hüquqi-siyasi qiymət ümumiləşmiş formada bundan ibarət idi ki, sovet rəhbərliyi Azərbaycan xalqına qarşı qanlı qırğın törədib. Əlbəttə, hadisənin günahkarlarının da adları açıqlanıb. Moskvanın təcavüzünün qarşısı alınmalıydı, o zaman respublika rəhbərliyi bu qırğına imkan verməməliydi. Bu hadisəyə görə o dövrdə xalqın azadlıq hərəkatına rəhbərlik edənlər də məsuliyyət daşıyırdı.

1990-cı ilin yanvarından sonra hakimiyyətdə olan qüvvələrin bu məsələdə ilk vəzifəsi faciəni təhlil etmək, günahkarları üzə çıxarmaq və dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymət vermək olsa da, respublika əhalisinin təkidlə tələblərinə baxmayaraq, bununla bağlı 1993-cü ilə qədər faktiki olaraq heç bir tədbir görülməmişdi. 1990-cı il yanvar ayının 22-də çağırılan Azərbaycan Ali Sovetinin fəvqəladə sessiyası öz işini yarımcıq qoymuş və sonrakı sessiyalarda bu məsələnin müzakirəsini davam etdirməmişdi. Ali Sovetin yanvar hadisələrini tədqiq etməli olan komissiyasının işi başa çatdırılmamış qalmışdı.

1993-cü ilin yayında xalqın tələbi ilə hakimiyyətə qayıdıb siyasi qarşıdurmanı və ümumi böhranı sovuşdurmuş ümummilli lider Heydər Əliyev 1994-cü il yanvarın 12-də ölkə Prezidenti kimi keçirdiyi müşavirədə 20 Yanvar faciəsinə hüquqi qiymət verilməsi məsələsini yenidən gündəmə gətirərək demişdi: "Xalqa təcavüz olunmuş, günahkarlar isə hələ müəyyənləşdirilməmişdir. Görünür ki, ötən yaxın illərdəki Sovetlər Birliyi, respublika rəhbərliyi, məsul şəxslər öz məna-fələri naminə bu böyük faciənin əsl mahiyyətini xalqa bəyan etməmişlər".

Beləliklə, yalnız Heydər Əliyevin 1993-cü ildə hakimiyyətə qayıdırdan sonra 1990-cı ilin qanlı Yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində tam siyasi-hüquqi qiymət verildi.

Ulu öndər Heydər Əliyev şəhidləri və şəhid ailələrini də heç vaxt diqqətdən kənar qoymamışdı. 20 Yanvar faciəsinin ildönümlərində şəxsən Şəhidlər Xiyabanını ziyarət edən respublika rəhbəri şəhid ailələrinə müraciətlə bütün Azərbaycan xalqı adından onlara başsağlığı vermiş, problemləri ilə yaxından maraqlanmışdı. Prezident Heydər Əliyev bu faciəni böyük bir tarixi hadisə kimi qiymətləndirmiş və qəhrəman övladlarımızın özünü qurban verərək Azərbaycan xalqının milli azadlığı üçün, Azərbaycanın müstəqilliyi üçün yol açıdıklarını ifadə etmişdir. Ulu Öndər bu məkanın Azərbaycan xalqı üçün ən müqəddəs yer və ən qiymətli abidə olduğunu bildirmişdir.

Bəli, 20 Yanvar hadisələrinin üstündən çox da böyük zaman keçmədən Azərbaycan xalqı ikinci istiqlalına, müstəqilliyinə qovuşdu. Şəhidlərimizin, 20 Yanvar mücahidlərinin, istiqlalsevərlərin ruhu şad oldu. Qanları yerdə qalmadı.

Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi və Azərbaycan əsgərinin qəhrəmanlığı ilə növbəti azadlığına, bütövlüyünə, Qarabağına doğru şərəfli bir yola çıxdı. 44 günə Qarabağ münaqişəsinə, fitnəkarlığına son qoydu, Zəfər çaldı.

Biz indi, sözün əsl mənasında müstəqil dövlətlik, Qarabağına qovuşmuş məğrur Azərbaycan xalqıyıq. Artıq 20 Yanvar və 44 günlük Vətən müharibəsi bizim göz yaşlarımız, qədr tariximiz deyil, milli fəxarət və şərəf tariximiz, qürur və bütövlük rəmzidir.

Röyal TALİBOV,
Azərbaycan Respublikası
Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə
Ekspertizası Mərkəzinin əməkdaşı.

